

1956
2016

A MAGYAR
SZABADSÁG
ÉVE

1956–2016 Magyar ifjúság

Sinka István: *Üdv néked Ifjúság*

Üdv néked Ifjúság! Üdvözlégy magyar nép,
ki lángban és vérben születél meg újra
három nagy éjszakán vad ágyúdörgésben!
Melyik nép írta fel mostanában nevét
így, hogy aranyt adott kezébe Isten ujja?
S mely nép beszélt így az önmaga nevében,
mint angyal, mikor a harsonáját fújja?
Bús igájának fájára írja hát,
s mint annyiszor a megsárgult ezer évben
vérrel és vassal tanítja zsarnokát.

Forrás: *Igazság*, 1956. november 1.

Bella István: *A ligetben ma újra láttam*

A ligetben ma újra láttam,
vérszaggal terhes este volt.
Csak állt a kopott kiskabátban,
vérében haldokolt a hold.

Felhugott egy ócska fegyver.
A félelem szívemre dobta.
Élet vagy halál? Szerellemmel
néztünk a célzó csillagokba.

Forrás: *Piros a vér a pesti utcán*. Magyar Napló, 2002. 153.

Ottlik Géza: *Buda*

(Részletek)

Medve a kéziratán dolgozott, és néha-néha kérdezett tőlem valamit az alreálbeli éveinkről. Ez csak ürügy volt inkább, hogy ő beszéljen róla, és próbálgassa a megírandó mondatai csengését, pontosságát és a ránk tett hatását, meg hogy mind a ketten meséljünk róla Mártának, és felderüljünk egy kicsit mind a hárman: ő sokkal jobban emlékezett mindenre, mint én. A régi Petőfi-vitájuk nem volt elég felvidító.

Petőfi Medvének mindene volt. Talán ezért, kitartott a lehülyézése mellett. Először is, mindenkinek drágább a rongy élete, mint a haza becsülete - vagy mint bármi más ily elvont, absztrakt akármije. Azonkívül ő, Medve Gábor, ő is sehonnai bitang ember - ki nem az? A nagy semmiből jövünk és a még nagyobb sehonnába távozzunk. Hogy választhatunk, rabok legyünk-e vagy szabadok - ez lélektanilag, reálpolitikailag és filozófiailag éppolyan hülye feltevés, mint a többi.

Október végén visszataláltunk a gyerekkorunkba. Én úgy jártam az utcákat, mint nyolc-tíz éves koromban. A város tündökölt a boldogságtól. Mindenkinek volt hova hazamenni, egyszerre csak. Medve már szerdán lerohant egy tankok ellen vonuló menet elé, ordította velük: „Megőrültetek? Mindenki elfelejti, hogy ti egy gyáva csürhe vagytok?” Magánkívül volt, ragyogott, hogy Petőfi nyert és ő vesztett.

56-ban, október 25-én déltájt idegesen, kapkodva borotválkoztam a fürdőszobában, amikor Márta rám kopogott. Azért voltam ideges, mert féltem, hogy megint itt hagynak, nem várják meg, amíg felöltözöm. Képesek rá.

- Nyissa ki, Bébé! Egy percre csak!

Mindjárt, mindjárt. A fél arcom még csupa szappanhab volt. Az ajtót sose zártam be. Márta tudta jól.

- Hát tessék! - kiabáltam vissza dühösen.

- Ne haragudjon! Julcsi nadrágjából csurog a vér - (bejöttek, bedobták a nadrágot a fürdőkádba, csavarni lehetett belőle a vért) -, de nincs semmi baja, nem az ő vére, ne vágjon ilyen hülye képet, Bébé!

Medve volt a harmadik, bekötözött bal karral, vigyorgott rám: „Mint borjú az új kapuban?” - Intett, siessek öltözni, neki már rég a Bajza utcában kellene lenni. Meg volt beszélve, hogy elvisz engem is az ő konferenciájukra. (Bevették valami legfőbb forradalmi bizottságba, s tudtuk, hogy vállalta.) Akkor hogy került helyette ide, Julcsival a Parlament elé? Julcsi, Júlia nagyobbik lánya, tizenhat éves gimnazista volt, s Medve tudta, hogy az iskolatársával ma is kivonulnak-felvonulnak, ahová kell - hát értük jött. Jó korán. Lent megtanította őket, hogy mi a „Teljes fedezés”. Erre szükségük lett. A sarki nagy banképület tetejéről gépfegyverrel löni kezdték a teret. Nem az oroszok.

(Tűzszünet volt. Egy-két szovjet tank, páncélautó az Országház kapui körül ácsorgott, legénység nélkül.)

Julcsiékat talán a „Teljes fedezés” kímélte meg. Ahogy a földhöz lapulva hasaltak mozdulatlanul, kettejüket mégis lövés érte. Medve a bal karjába kapott egy golyót, amikor felugrott és átszáguldott a bank kapujába. A tetőről tüzelő két vagy három géppuskafélszket mindenáron el kellett hallgattatni. Harmadmagával liften fel is ért a felső emeletre, de csak négy üres géppuskát találtak, a gyilkosok elpárologtak és nyomuk veszett.

Lent Julcsi, más is, vértócsában feküdt, legalább egy félórája. Mi a Vilmos császár út egyik mellékutcájának a sarkán laktunk. Közel. Medve Julcsi segítségével átcipelte a súlyosabb sebesültet a kapunk alá. Lakott fölöttünk egy orvos. Egy rendkívül jólelkű körzeti főorvos; a világ legbutább embere. Mire leért - pedig szaladt -, az ismeretlen lány vagy fiatalasszony már nem élt. Nem tudtuk, ki lehet? A doktorunk sajnálkozott, megnézte Medve karját, bekötözte.

Márta beáztatta és kimosta Julcsinak a vérrel teljesen átitatott (egyébként féltett, „amerikai”) farmernadrágját. A fürdőkádunkból csurgott-ömlött lefelé a sok véres víz.

Kinek a vére? Azé, aki meghalt, és azé, aki mellettük feküdt? Az egyik oldalukon? Vagy akik a másikon? Sokan megsebesültek...

- Magyar vér - szögezte le Medve. - Tegyen el pár csöppet, és írjuk rá: „Ismeretlen magyar vér.”

- Erről jut eszembe - nézett fel Márta Medvére. - Mi nézők vagyunk, de mondja: Nem nézi maga most túl közelről ezt a nagy ingyen mozit? Mint hithű néző, nem válhat szereplővé, gondolom.

Ez nyilvánvalóan Julcsinak volt szánva. Medve dűnnyögött valamit, hogy neki, speciel, ezt nem lehet elég közelről nézni - Sándor miatt. Ahogy Márta mondta egyszer: Petőfinek ez nem politikai, hanem költői feltevése. Amivel Sándor nyert. Csak menjen ki az utcára, csak nézzen ki az ablakon. A rongy, a talán túlságosan ronggyá vált élete - senkinek sem drágább, mint a haza absztrakt becsülete. Lássa meg az arcokat, vegye észre rajtuk, Márta, a megkönnyebbült nyugalmat! Mert ez a döntő: nem bátor elszántság, nem hősiesség, hanem ez van a szemükben: boldog megkönnyebbülés. Mennek együtt vagy külön, mély, boldog nyugalommal neki a tankoknak, a rájuk célzó ágyúknak, gépfegyvereknek. Semmi nem drágább nekik, mint a visszanyert emberi méltóságuk. Ez költészet, maga megmondta, Márta. Ez az ingyen mozi, röhej, de úgy, ahogy van, mindenestől költészet.

Ráhagytuk. Medve mégis később (beültem vele kávézni a székházuk büféjébe) visszatért rá. “Ez így igaz, Bébé, ahogy mondtam. És költészeti kérdésben perbe szállni Petőfivel? Majd ha elment az eszem!”

Mellesleg, Petőfinek gyakorlati politikai kérdésekben is megdöbbenően igaza volt: Európa ma más történelmet írna, ha akkor rá hallgat és felakasztja a királyait, császárait, cárjait. Gondoljam végig.

Hogy velünk mi lesz, hogy lesz ez? Ki tudja. Kutya legyen, ha végül nem Sándornak lesz igaza ebben is. Ma, rádió, filmhíradó, látja, hallja, olvassa mindenütt az egész emberiség a hatalmas győzelmet, szóval egyelőre egyenlő az egész emberiség javára. Első félidő? Nem, öregem: táviratozott Londonba: „Orwellt már megcáfoltuk.” (Kész. A mérközés eldőlt. Nincs mese. Nincs tovább, Bébé.)

Még volt tovább, még volt némi mese is. De amiről igazán szó volt, a nagy mérközés eldőlt.

Szilveszter estén, nálunk voltak. Röhögtem, mert meg voltam hatva. Lexinek volt egy régi elszámolása Medvével. (Ritka dolog.)

Mindjárt 57 lesz - mondja Hilbert. - Hogy állunk ma a hazánk szent himnuszával, öregúr? Vigyázzban?

Medve 26-27-ben belekötött Hilbert Kornélba - tervszerűen, szándékosan - a himnusszal, a vigyázzba állással, bár elismerte, hogy a miénk a „világ legszebb himnusza, és véletlenül marhajó vers”. A Hentzi-talpnál öltözködünk, ha jól emlékszem. „Mégiscsak a saját hazád szent himnusza, Medve” - vitatkozott vele Hilbert. Mire Medve, ordítva: „Le van szarva a saját hazám!” - „Értem. Neked az egész emberiség kell!” - „Az van aztán igazán leszarva!” - szögezte le Medve. Most, harminc évvel később, nevetett: „Igen, nyertél, Lexikém. Öt perc múlva... nem, tíz perc múlva éjfél, himnusz, és mi szépen vigyázzba állunk! De az emberiség? Ma? Lehet-e még jobban leszarva, mint a felismerhetetlenségig?”

Neveltünk. Fájt a hasam. Az emberiség most éppen minket szart le, de alaposan.

Forrás: Ottlik Géza: *Buda*. Európa Könyvkiadó, 1993. 236-280.

Baka István: *Halottak napja*

Egy kisiú siet a parkon át,
az esti szélben hintalánc vacog,
zörög a megfakult viharkabát,
az égen borbélytányér-hold inog.

Az emlékmű talapzatán, akár
angyalszárnyakból hullatott pihék,
mécsek remegnek, szürke és sivár
a kő, a park, s páncélozott az ég,

Mint oszlopról lehorgadó plakát
nyirkos, csirizszagú a félelem,
s megyek, megyek az őszi parkon át,
zsebemben gesztenyék, nyolcévesen.

Forrás: *Október 23*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. 2012. 183.

Petri György: *Karácsony 1956*

Huszonkettedikén egy pillanatig
(reggel háromnegyedhétkor), baljós gyerek,
Jozif és Jézus között,
tizenhárom éves vagyok. A karácsony
ekkor ünnep utoljára. Enni
van bőven: nagyanyám előtt a hiánygazdaság
- mint a Vörös-tenger: száraz lábbal és pulykával
kelt át. Ajándék is adódik, mármint nekem,
még monopolhelyzetben vagyok, egyetlen
unokatestvérem lány és még csak négyéves,
én pedig a család utolsó férfisarja
(akkor még). Borleves, hal - van itt minden,
ahhoz képest, hogy nemrég jöttünk fel az óvóhelyről,
ahol F. Gy. egy tárnétküli davajgitárral
hadonászott („Menjen innen, Gáborka - mondták neki -,
kell a nyakunkra hozni az oroszokat?”).
Gáborka (majd orgonanyílás előtt akasztják fel)
bejön kellemes ünnepeket kívánni,
éjféli mise nincs a kijárási tilalom miatt,
én a Capitalyt tanulmányozom - ezt kaptam,
kéz alatt szerezte a nagynéném, a játékboltok
kínálata még hiányos. Nagynéném
némileg búcsúzik is: távozni készül
via Jugoszlávia, de aztán a határnál nem várják be,
ezért tizenegynéhány évvel később
itthon kénytelen meghalni gerincrákban.
Capitalyt játszani senki nem tud,
az ostrom előttről maradt „Orion” rádiót
csavargatom, Londont, Amerikát
hallgatom, mint az anyám negyvennégyben,
csak hangosabban: már és még lehet.
A kívülről tudott karácsonyfadíszek most úgy hatnak rám, mint

sok évvel később
egy nő, akit sok éven át szerettem.
Reggel még meztelláb elturkálók a Capitaly
szelvényei közt, beszívom a fenyő- és gyertyaszagot,
behozok az udvari erkélyről egy tányér kocsonyát,
a nagyanyám már főz, citromot facsar,
kenyeret szel a kocsonyámhoz, pizsamában kuporgok
a hokedlin, Ünnepszag, alvásszag van.
Nagyapám köhécse a cselédszobában,
fogpiszkálólékony könyvelőtestét
egy roppant köhögés kiveti a dunyha alól,
anyám is ébred, megtelik a konyha
családtagokkal. s én, mint egy megfigyelő,
akit rossz helyen ejtettek le:
kicsi, idegen, kihűlt.

Forrás: *Ezerkilencszázötvenhat, te csillag*. Püski, 1991. 200–201.

Kovács István: *Ezerkilencszázötvenhat*

„...nékem álmaimban
gyakorta megjelenesz...”
(Arany János: *Emlények*)

Második otthonom volt
a rút Teleki tér,
Gyalog megyek Budáról
nagyanyám angyalához
kék szaloncukorért

Kilencszázötvenhatnak
december havában.
Tankok a Széna téren,

ágyúik lőterében
már szétlőtt házak.

Statáriumhirdető
plakátok oszlopa,
Letartóztatott nevek
s a felkiáltójeles
kivégzendők sora.

Hajóhinták... sírhalmok...
Temető a téren,
Fejfatorzók, virágok,
örökmécs – gyertyalángok...
Lánctalpas lidércek.

Járőröző sirályok...
Vacogó léptekkel
vonulok át a hídon...
Bevallhatatlan titkom
az, hogy felnőtt lettem.

Tizenegy éves felnőtt.
Gyermekként ennyit élt.
Vonulok át Budáról
nagyanyám angyalához...
Földig pernyés az ég.

2003. október 24-27.

Forrás: Kortárs, 2003. 12. 55-56.

Gyurkovics Tibor: Srác, 56

Leteríthetnek sortüzek
nem ölik meg a szívedet
lyukas zászlódat lengeted

Szemhéjad égre forduló
rései közt a szemgolyó
gömbjét betemeti a hó

Bevörösül a kockakő
ez a nyíltszíni temető
mindenki látja: ő az ő

Géppisztolyt tart U alakú
tenyerén fején koszorú
csüng tizenötéves fiú

A labda mint hamar megúnt
gyerekkor végleg elgurult
mögötte elmarad a grund

Nevet nevet kis ráncai
közül kiálló fogai
csak most kezdenek látszani

Akit a golyó eltalál
maroknyi haja összeáll
mint a halál

Fejét az égre fölveti
már nincsenek emlékei
az Isten sem dédelgeti

Bazaltvirág betonvirág
már nem beszél már nem kiált
lelőtték mint a banditát

Ó jaj nekünk és jaj neki
az anyja sem kell már neki
kis mennyei sehonnai

Leteríthetnek sortüzek
nem ölték meg a szívedet
lyukas zászlódat lengeted.

Forrás: Magyar Napló 2001. 10-11-12. sz. 10.